

Socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn 2005

Rapport, år och nr: 2005:9

Rapportnamn: Socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor och deras barn 2005

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona.

Hemsida: www.k.lst.se (kan hämtas/beställas via hemsidan)

Dnr: 701-2508-05

Författare/Kontaktperson: Ann-Christine Petersson

Layout: Ann-Christine Petersson

ISSN: 1651-8527

Tryckeri: Länsstyrelsen i Blekinge

Upplaga: 50 ex

Förord

I Regleringsbrevet för 2005 ger Regeringen följande uppdrag till länsstyrelserna: *”Stödet och skyddet till kvinnor som är utsatta för våld eller andra övergrepp skall uppmärksammas i tillsynen. Redovisa hur och i vilken utsträckning frågan om våld mot kvinnor uppmärksammas i tillsynen samt hur barnens förhållanden uppmärksammas i tillsynen i de fall deras mödrar utsatts för våld.”*

Med anledning av detta uppdrag har Länsstyrelsen i Blekinge genomfört en verksamhetstillsyn av hur socialtjänsten i samtliga kommuner i länet arbetar med våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Länsstyrelsen kan konstatera att det pågår en utveckling i länet när det gäller socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld och deras barn. Det finns en uttalad vilja och goda ambitioner att ge adekvat stöd till dessa kvinnor och också till barnen. Trots detta visar tillsynen att insatserna ofta är av traditionell karaktär och det finns i länet få verksamheter som speciellt vänder sig till våldsutsatta kvinnor och deras barn. Det finns goda exempel på verksamheter och aktiviteter som förtjänar särskild uppmärksamhet. Men det finns också många områden som behöver utvecklas. Ytterligare samverkan mellan berörda aktörer behövs och det är Länsstyrelsens ambition att ta initiativ till att en övergripande regional samverkansgrupp bildas. Det är också Länsstyrelsens förhoppning att en samverkan mellan kommunerna på sikt kan komma till stånd med syfte att tillskapa ett länsövergripande kriscentrum för våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Länsstyrelsen vill särskilt tacka de som tagit sig tid att besvara Länsstyrelsens enkäten och tillhandahålla det material, som utgör underlag för rapporten.

Det är Länsstyrelsens förhoppning att rapporten kommer till användning hos myndigheter och organisationer som en utgångspunkt för diskussion om hur arbetet med mäns våld mot kvinnor kan utvecklas och förbättras.

Tillsynen har genomförts av socialdirektör Ann-Christine Petersson, som också sammanställt denna rapport.

Ingegerd Wärnersson
landshövding

Innehållsförteckning	Sid
Förord	1
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Bakgrund	3
Barnens situation	6
Regional samverkan	7
Länsstyrelsens uppdrag	7
Organisation	7
Tillsyn över socialtjänsten	7
Fördelning av statbidrag	8
Samverkan/utbildning	9
Genomförd tillsyn	9
Metod	9
Resultat	9
Allmänt	9
Socialtjänstens insatser till kvinnor som utsätts för våld	10
Socialtjänstens insatser till män som utsätter kvinnor för våld	11
Socialtjänstens insatser till barn i familjer Där modern utsätts för våld	12
Familjerätt	12
Utbildning	13
Samverkan	13
Kvinnojour	14
Mansjour	14
Insatser av förebyggande karaktär	15
Sammanfattande bedömning	15

Inledning

Mäns våldsbrott mot kvinnor utgör ett allvarligt allmänmänskligt och samhälleligt problem. Att bekämpa denna brottslighet är därför en prioriterad uppgift för rättsväsendet. Våldet mot kvinnor är också ett allvarligt uttryck för bristande jämställdhet och för den obalans som råder i maktförhållandet mellan könen. Antalet anmälda misshandels- och sexualbrott har ökat under de senaste tio åren. Våld och kränkningar mot kvinnor förekommer inom alla samhällsgrupper oberoende av inkomst, utbildning och etnisk bakgrund. Varje år utsätts tiotusentals kvinnor för misshandel och sexualbrott ofta av någon till dem närstående man. Kvinnor som utsätts för våld lever under stark press, stor rädsla och ofta isolering.

I familjer där mannen misshandlar kvinnan lever även barnen under svåra förhållanden och i ständig rädsla. Det är därför nödvändigt och brådskande att vidta fortsatta åtgärder för att förhindra och förebygga detta våld. För att motverka våldet mot kvinnor är det också viktigt att utveckla kunskaper om hur våldet ser ut och om de bakomliggande psykologiska och sociala faktorerna.

Bakgrund

I propositionen till ny jämställdhetslag *Olika på lika villkor* 1990/91 (sid. 48) konstaterades att "våldtäkt, misshandel och andra övergrepp mot kvinnor är allvarliga uttryck för bristande jämställdhet och därmed också för den obalans som råder i maktförhållandet mellan könen."

I propositionen framgick vidare att regeringen ansåg att arbetet med att motverka våld mot kvinnor måste intensifieras och konkretiseras, vilket i första hand var en fråga för myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. Med utgångspunkt från propositionen fick Socialstyrelsen i uppdrag att ansvara för ett regionalt/lokalt utvecklingsarbete i frågor rörande våld mot kvinnor. Blekinge var ett av de fem län, som under tre års tid deltog i projektet "Myndighetssamarbete vid kvinnomisshandel" med länsstyrelsen som ansvarig för projektet på det regionala planet. Detta projekt startade 1992 och avslutades i juni 1995.

Mot bakgrund av det ökande våldet mot kvinnor tillsatte Regeringen 1993 en kommission med uppdrag att göra en översyn av frågor som rör våld mot kvinnor samt föreslå åtgärder för att motverka detta våld. I kvinnovåldskommissionens slutbetänkande *Kvinnofrid (SOU 1995:60)* redovisades att det fanns brister när det gällde socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld. Bland annat på grund av bristande kunskaper var socialtjänstens personal inte tillräckligt uppmärksamma på problemet.

Det ansågs därför nödvändigt att klargöra socialtjänstens ansvar i detta hänseende.

Regeringen beslutade i september 1997 om en lagrådsremiss i frågor som rör våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier. Regeringens proposition; *Kvinnofrid* (1997/98:55) överlämnades till Riksdagen den 5 februari 1998. Riksdagen fattade beslut om propositionen den 28 maj 1998.

Av propositionen framgår att man ansåg att socialnämnden på ett mycket tidigt stadium, innan vare sig dom finns eller polisanmälan gjorts, skall kunna erbjuda kvinnan hjälpinsatser efter behov. Det är viktigt att socialtjänsten är lyhörd för vad kvinnor, som befinner sig i en misshandelssituation kan vara i behov av. Många gånger vet kvinnan inte själv om vilka möjligheter det finns att få stöd och hjälp.

I propositionen framhålls vidare att socialtjänsten aktivt måste erbjuda hjälp. Vikten av information och uppsökande verksamhet för att socialtjänsten skall nå kvinnorna betonas.

Propositionen låg till grund för den ändring/tillägg i Socialtjänstlagen, som trädde i kraft den 1 juli 1998. Bestämmelsen återfinns i Socialtjänstlagen 5 kap 11 §. ”Socialnämnden bör verka för att den som utsätts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.”

Propositionen innehöll både myndighetsgemensamma och myndighetsspecifika uppdrag. I oktober 2003 tillsatte Regeringen en särskild utredare med uppdrag att ”ur ett könsmaktsperspektiv utvärdera de myndighetsgemensamma uppdragen och de uppdrag till enskilda myndigheter, som gavs i samband med propositionen. Utredaren skall göra en samlad analys av eventuella hinder och strukturer som motverkar ett könsmedvetet arbete på de områden som dessa uppdrag gällde.”

I december 2004 överlämnades utredningen *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt (SOU 2004:121)* till Regeringen. Utredningen är i många avseenden kritisk mot hur myndigheterna arbetar med frågan. Bl.a. säger man att ”frågan inte har arbetats in i myndigheternas ordinarie verksamhet, med undantag för Brottsoffermyndigheten, och den ges inte heller specialiserade tjänster. Arbetet med mäns våld brister i kontinuitet, institutionalisering och politisering.” Vidare konstateras i utredningen att ”motståndet tar sig uttryck som ett osynliggörande, där våldet bagatelliseras och förminskas, omformuleras (från att handla om könsmakt till att gälla andra mindre kontroversiella problem) görs till ett avgränsat avvikelseproblem eller till ett problem som bara rör ”de andra” sönderdelas (olika våldsformer hålls isär) avpolitiserats och formuleras som ett konsensusproblem.” Enligt utredningen har länsstyrelserna granskat kommunernas arbete men enbart delvis utfört uppdraget att verka för regional samverkan. Hos två

tredjedelar av länsstyrelserna saknas fortfarande länsövergripande samverkansgrupper. Granskningen av socialtjänsten visar ännu stora brister i handläggning av ärenden, och länsstyrelsens tillsyn bör fördjupas.

Utredningen konstaterar vidare att stora satsningar måste göras för att institutionalisera och systematisera arbetet, se till att tillräckliga resurser finns och att skapa en samsyn som möjliggör ett effektivt arbete. De förslag som framförs utgår ifrån och utvecklar en könsmaktsförståelse av mäns våld mot kvinnor. Utredningen förslår bland annat att

- lydelsen i Socialtjänstlagens 5 kap 11 § ska skärpas från *bör till skall*
- länsstyrelserna får ett skärpt tillsynsansvar inom området mäns våld mot kvinnor
- kommunala enheter med inriktning på mäns våld mot kvinnor och barn ska inrättas
- de lokala kvinnojourerna ska ges statliga medel och kvinnojourernas riksorganisation ska få ökade anslag.

Jämställdhetspolitiska utredningen överlämnade den 1 augusti 2005 slutbetänkandet *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66).

Utredningen delar den uppfattning, som framförs i *Slag i luften*, att prioriterade områden för offentliga insatser bör vara resurser, organisation, kunskap och förståelse. Man vill tona ner den betydelse och de möjligheter som tillmäts den speciella könsmaktsförståelse som förordas. Ett sådant renodlat perspektiv som utesluter möjligheten av att kompletteras med andra perspektiv och förklaringsmodeller riskerar att bli kontraproduktivt. Att utvärdera och förbättra olika verksamheters resultat när det gäller att minska mäns våld mot kvinnor och lindra dess skadeverkningar är viktigare än att anlägga ”rätt” teoretisk perspektiv. Utredningen hänvisar till det arbete och de förslag som Nationellt råd för kvinnofrid presenterat.

Utredningens bedömning är att statliga medel bör användas för att stödja kommunernas utvecklingsarbete och andra offentliga insatser, bl.a. Rikskvinnocentrums verksamhet. Utvecklingsarbetet bör ske i samarbete med frivilligorganisationer, bl.a. kvinnojourer, för att ta tillvara deras kunskap och erfarenhet för att få till stånd väl fungerande samverkan. Frivilligorganisationernas verksamhet är värdefull som komplement till offentliga insatser. Insatser mot mäns våld mot kvinnor är emellertid ett offentligt ansvar och som all offentlig verksamhet ska även denna granskas och ansvar utkrävas. Utredningen stödjer förslaget om ändring i Socialtjänstlagens 5 kap 11 § om att socialnämndens ansvar att ge stöd och hjälp till brottsoffer bör skärpas.

I utredningen framhålls de särskilt sakkunniga i jämställdhet på länsstyrelserna som viktiga aktörer i sammanhanget inte minst som en samordningsfunktion.

I Regeringens budgetproposition för 2006 (Prop. 2005/06:1) anslås 77,5 miljoner för att utveckla organisationen inom kommunerna när det gäller

omhändertagandet av våldsutsatta kvinnor. Förslaget är att länsstyrelserna får i uppdrag att fördela dessa medel.

Regeringen har den 10 mars 2005 tillsatt en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. ”Utredaren skall kartlägga och analysera hur kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor ser ut. Vidare skall utredaren analysera vad kommunernas ansvar för våldsutsatta kvinnor enligt Socialtjänstlagen (2001;4534, SoL) innefattar. Med utgångspunkt i dessa analyser skall utredaren lämna förslag till hur socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn bör vara utformat för att det skall motsvara kommunernas ansvar samt till hur stödet kan stärkas och förbättras. I den utsträckning de föreslagna åtgärderna kräver författningsändringar skall utredaren lämna förslag på sådana.”

Barnens situation

”Alla barn har rätt att skyddas mot alla former av psykiskt och fysiskt våld.” (Artikel 19 i FN:s konvention om barnens rättigheter).

I 5 kap Socialtjänstlagen anges socialnämndens ansvar för barn och unga.

1 § Socialnämnden skall

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,
- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,
- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,
- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,
- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,
- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.

1 a § Socialnämnden skall i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 15 kap. denna lag och av sekretesslagen (1980:100). Nämnden skall aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. Lag (2003:407).

Nya forskningsrön visar på en utsatthet hos barn som växer upp i familjer, där det förekommer våld, som tidigare inte varit känd. Katarina Weinehall har i boken ”Att växa upp i våldets närhet” låtit ungdomar själv berätta om

våld i hemmet. Ungdomarna beskriver bland annat hur kontakten med myndigheterna har upplevts och vad de skulle önskat för hjälp.

Barnen är egna individer med egna behov som måste tillgodoses. Det är därför viktigt att beakta de särskilda behov av stöd och hjälp som barn och unga, som har bevittnat våld mellan närstående vuxna, har.

Specifika insatser för barn som växer upp i våldsutsatta familjer erbjuds som regel inte av socialtjänsten. Barnen i dessa familjer där modern är utsatt för våld och fadern är den som misshandlar henne uppmärksammas oftast inte på annat sätt än det traditionella genom utredning och individuella insatser.

Regional samverkan

Projektet ”Myndighetssamarbete vid kvinnomisshandel” var ett regeringsuppdrag och hade sitt ursprung i den s.k. jämställdhetspropositionen. Förutom Blekinge deltog ytterligare fyra län i projektet och Socialstyrelsen var samordnare. Projektet pågick i Blekinge under tiden april 1992 – juni 1995.

Projektet resulterade bl. a. i ökade kunskaper om kvinnovåld och därigenom ett bättre bemötande gentemot kvinnorna. Handlingsrutiner togs fram inom de olika myndigheterna. I samtliga kommuner bildades samverkansgrupper med representanter från de myndigheter, som mötte våldsutsatta kvinnor, och kvinnojourerna.

Efter att projektet avslutats har länsstyrelsen fortsatt att hålla kontakt med samverkansgrupperna 1 – 2 ggr per år. Länsstyrelsen har också i samband med dessa träffar haft viss utbildning. Samverkansgrupperna har fortlevt i alla kommuner men har utvecklats olika. Personalomsättning inom de olika myndigheterna har skapat svårigheter. Genom träffarna har länsstyrelsen kunnat följa hur arbetet med kvinnovåldsfrågor utvecklats inom de olika myndigheterna.

Länsstyrelsens uppdrag

Organisation

Ansvar för kvinnovåldsfrågorna på Länsstyrelsen i Blekinge delas organisatoriskt mellan den särskilt sakkunnig i jämställdhetsfrågor och sociala funktionen.

Tillsyn över socialtjänsten

Länsstyrelsen har enligt Socialtjänstlagen 13 kap 2 § tillsyn över den socialtjänst, som kommunerna inom länet svarar för. Länsstyrelsen skall inom ramen för sitt tillsynsansvar följa och uppmärksamma frågor som rör våld mot kvinnor.

Regeringen införde 2005-05-04 ett nytt mål i Regleringsbrevet till länsstyrelserna: Stödet och skydd till kvinnor som är utsatta för våld eller andra övergrepp skall uppmärksammas i tillsynen. Länsstyrelsen skall återredovisa till Regeringen hur och i vilken utsträckning frågan om våld mot kvinnor uppmärksammats i tillsynen samt hur barnen förhållanden uppmärksammats i tillsynen i de fall deras mödrar utsatts för våld.

I samma regleringsbrev åläggs länsstyrelsen att i samverkan med Socialstyrelsen inventera i vilken utsträckning kommunerna har handlingsplaner för arbetet med våldsutsatta kvinnor. Inventeringen har genomförts genom nationell samverkan och en rapport kommer att överlämnas till Regeringen senast den 30 oktober 2005.

Fördelning av statsbidrag

Länsstyrelsen har sedan flera år tillbaka Regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till olika projekt/verksamheter i kommuner och organisationer. För 2005 disponerar Länsstyrelsen i Blekinge totalt 1, 6 miljoner. Medlen är bl.a. avsedda för förebyggande insatser och för att stimulera utvecklingen av tidiga insatser för barn till missbrukare och barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer.

Länsstyrelserna genomförde år 2002 - 2003 på Regeringens uppdrag en kartläggning av behovet av skyddat boende och andra åtgärder för flickor och unga kvinnor som riskerar hedersrelaterat våld från sina anhöriga.. Under 2004 och 2005 har Länsstyrelsen tilldelats 500 000 kronor/år för stöd till insatser för ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat hot och våld. Dessa pengar kan sökas av myndigheter och organisationer. Även för 2006 kommer det att finnas medel att ansöka om inom detta område.

I Regeringens förslag till budget för 2006 anslås 77,5 miljoner för stöd till omhändertagande av våldsutsatta kvinnor. Medlen ska fördelas av länsstyrelserna. Kommunerna kan tillsammans med kvinno- och tjejjourer ansöka om medel för att utveckla organisationen inom kommunen. Även ideella jourer i kommuner som inte är villiga att göra en gemensam ansökan kan efter prövning av länsstyrelsen beviljas medel. En kommun där det saknas verksamhet för våldsutsatta kvinnor kan också på egen hand ansöka om medel för uppbyggnad av sådan verksamhet. Ett krav för att kommunerna skall kunna ansöka om medel är att de medfinansierar verksamheten. Enligt budgetförslaget ökas anslaget för 2007 och 2008 med 96 miljoner kronor vardera året.

Även Lokala brottsofferjourer som arbetar specifikt med mäns våld mot kvinnor har möjlighet att ansöka om medel för projekt för t.ex. kunskaps- och metodutveckling

Samverkan/utbildning

I Socialtjänstlagen kap 13 § 2 anges att länsstyrelsen har tillsyn över den socialtjänst som kommunerna i länet svarar för. Länsstyrelsen skall därvid bl.a.

- främja samverkan på socialtjänstens område mellan kommunerna och andra samhällsorgan.

Länsstyrelsen i Blekinge har fortlöpande kontakt med samverkansgrupperna i kommunerna och medverkar vid behov i gruppernas sammankomster.

Länsstyrelsen inbjuder årligen till 1 – 2 seminarier och/eller utbildningsdagar för såväl samverkansgrupperna som annan personal som möter kvinnor som utsätts för mäns våld.

Under 2005 har ett seminarium ordnats med utgångspunkt från betänkandet *Slag i luften* (SOU 2004:121). Vidare har en utbildningsdag arrangerats med särskild inriktning på det familjerättsliga arbetet med familjer där det förekommer våld. Tidigare år har föreläsningar ordnats om skyddade personuppgifter.

Inom området hedersrelaterat våld finns i länet en referensgrupp med representanter för berörda myndigheter och organisationer. Referensgruppen skapades med anledning av det tidigare nämnde regeringsuppdraget som ålades länsstyrelserna. En projektledare vid Länsstyrelsen i Blekinge har samordnat arbetet över tre län (Kalmar, Kronoberg och Blekinge). Ett flertal utbildningsdagar har ordnats när det gäller hedersrelaterat våld.

Genomförd tillsyn

Metod

Länsstyrelsen skickade i maj 2005 ut en enkät till socialnämnd eller motsvarande i samtliga fem kommuner i Blekinge. Alla kommunerna har besvarat enkäten. Länsstyrelsen har också tagit del av de handlingsplaner och handläggningsrutiner som kommunerna bifogat samt den metodpärm som Ronneby kommun arbetat fram.

Resultat

Nedanstående är en redovisning av de enkätsvar med bilagor som Länsstyrelsen erhållit från socialnämnderna i Blekinges kommuner.

Allmänt

Mäns våld mot kvinnor ses numera, både nationellt och internationellt, som en fråga om kön och makt. Det betyder att mäns våld mot kvinnor måste tolkas i ett socialt och kulturellt sammanhang där män är överordnade kvinnor. Våldet är både ett uttryck för en könsmaktsordning och ett sätt att upprätthålla densamma.

Tre av fem kommuner uppger i enkätsvaren att denna könsmaktsförståelse utgör grundsynen för socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor. En kommun ansluter sig till denna grundsyn men menar att mäns våld mot kvinnor också påverkas av andra faktorer i samhället och av faktorer i familjen och hos individen. En kommun har ännu inte tagit ställning i frågan.

Av länets kommuner är det endast en som har en utarbetad målsättning antagen av politiker. I två kommuner pågår ett arbete med att ta fram en handlingsplan för arbetet med mäns våld mot kvinnor. I båda dessa kommuner har arbetet sin utgångspunkt i att politiker gett ett uppdrag till socialtjänsten.

Informationsmaterial har tagits fram i form av en fickfolder gemensam för kvinnojourer och de myndigheter som kommer i kontakt med kvinnor som utsätts för våld.

Socialtjänsten i fyra av länets fem kommuner har skriftliga rutiner för hur ärenden som rör våld mot kvinnor ska hanteras. Den kommun som i enkätsvaret uppgav att sådan rutin inte fanns har under sommaren 2005 antagit en sådan. I samband med en genomgripande utbildningsinsats har Ronneby kommun arbetat fram en metodpärm, som beskriver problematiken och olika myndigheters ansvarsområden.

Länsstyrelsen har i tidigare tillsyn påpekat vikten av att fortlöpande följa omfattningen av problemet. Trots detta är det fortfarande inte någon kommun i länet som systematiskt för statistik över hur många våldsutsatta kvinnor socialtjänsten kommer i kontakt med. I tre kommuner uppskattar socialtjänsten att antalet våldsutsatta kvinnor som vänder sig till socialtjänsten är oförändrat jämfört med tidigare år. En kommun anger att man inte vet och i en kommun anger man en minskning.

Socialtjänstens insatser till kvinnor som utsätts för våld

I en av länets kommuner finns särskilt utsedda handläggare inom socialtjänsten för att ta emot de kvinnor som utsätts för våld. I övriga kommuner hänvisas kvinnorna till den handläggare, där de hör hemma organisatoriskt. En kommun anger i sitt handlingsprogram för Socialtjänsten att ”All personal inom socialtjänsten ska kunna ta emot en kvinna som söker hjälp. Mottagaren ska se till att kvinnan kommer till en handläggare som påtar sig ansvaret för att kvinnan får den hjälp hon behöver av socialförvaltningen”.

Under kontorstid har socialtjänsten i samtliga kommuner möjlighet att ge akut stöd och hjälp. Kontakt kan som regel upprättas redan samma dag som ärendet aktualiseras. Två kommuner anger tydligt att de kan ta emot besök redan samma dag och en kommun hänvisar till sin jourtelefon. Sistnämnda kommun har tydligt angett i sitt handlingsprogram att dessa ärenden ska prioriteras och att en kvinna som har blivit utsatt för misshandel ska erbjudas tid samma dag som hon söker hjälp. De båda andra kommunerna

svarar ”det finns alltid någon” respektive hänvisar till sin handlingsplan av vilken framgår socialtjänstens öppettider under kontorstid.

När det gäller frågan om vilken handlingsberedskap som finns att ge skydd och stöd till kvinnor som utsätts för våld under icke kontorstid svarar fyra av kommunerna ”kvinnojouren”. I två av dessa fyra kommuner finns också social beredskap under helger som nås via polisen. En kommun anger att enhetscheferna har beredskap i hemmet vid larm samt att kommunens öppenvårdssektion kan erbjuda hjälp. I en kommun är det socialnämndens ordförande som utanför kontorstid kan förmedla kontakt till handläggare.

De insatser som kan erbjudas i den akuta situationen är någon form av skyddat boende/hjälp med tillfällig bostadsanskaffning och ekonomiskt bistånd.

De insatser som erbjuds kvinnor som utsätts för våld är av mestadels av ”traditionell” slag i form av ekonomiskt bistånd, stödsamtal, praktiskt stöd vid exempelvis flyttning, stödperson i kontakter med polis, sjukvård och andra myndigheter. Kvinnor med barn kan erbjudas skyddat boende på institution. I Karlskrona kommun pågår ett särskilt projekt ”Trappan”. Inom projektet erbjuds stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn i samverkan med kvinnojouren i kommunen.

Som insatser av mer långsiktigt slag anges kontaktperson/ behandlingsassistent, enskilda samtal, stödsamtal och långsiktig stödkontakt, boende på institution (skyddat boende för kvinnor med barn). Man hänvisar också till kvinnojouren och till vuxen- och barnpsykiatrin. Några särskilda insatser för missbrukande kvinnor, som utsätts för våld, finns inte i länet. Dessa kvinnor hänvisas som regel till de traditionella insatserna för missbrukare. ”Vi löser bekymren från fall till fall”, ”vissa öppenvårdsinsatser erbjuds särskilt för kvinnor med missbruk” är exempel på enkätsvar. Socialtjänsten i en kommun hänvisar till sin kvinnogrupsverksamhet. En annan kommun uppger att man har för avsikt att starta gruppverksamhet för missbrukande kvinnor.

Tre av länets kommuner anger att det finns möjlighet för kvinnor som utsätts för våld att få förtur till bostad. En kommun anger att eftersom tillgången på bostäder är större än efterfrågan så har förtur inte behövts. Samtliga kommuner uppger att goda kontakter med allmännyttan/ kommunala bostadsföretag gör att det sällan är några problem att få bostad till kvinnor som utsätts för våld.

Socialtjänstens insatser till män som utsätter kvinnor för våld

Två kommuner erbjuder individuell samtalskontakt med extern resurs/terapeut med erfarenhet av att arbeta med män som misshandlar. Övriga kommuner hänvisar till stödsamtal med socialtjänstens personal eller hänvisar till vuxenpsykiatrin.

Socialtjänstens insatser för barn i familjer där modern utsätts för våld

Om det finns barn i familjer där kvinnan utsätts för våld aktualiseras ärendet inom Socialtjänstens Barn- och familjeverksamhet. Bedömning görs från fall till fall utifrån behov och som regel inleds en utredning enligt SoL 11 kap 1 §. Vid behov av skyddat boende ordnas placering på någon form av HVB-hem.

Under icke kontorstid gäller att man i två kommuner kan komma i kontakt med socialtjänstens beredskap via polis eller sjukvård. Övriga kommuner har ingen beredskap. En kommun hänvisar till kvinnojouren eller nämndens ordförande. Vid öppenvårdsverksamheten Fridhem i Karlshamn finns personal dygnet runt och här kan också boende erbjudas.

De traditionella insatser som erbjuds barn som drabbats av familjevåld är kontaktperson/kontaktfamilj, socialsekreterarkontakt, boende på institution, familjepedagoginsats, familjehem, kontakt med behandlingsassistent. Man hänvisar också till BUP.

I en kommun, Karlskrona, har socialtjänsten en särskild verksamhet för barn, vars mödrar utsätts för våld. Man arbetar enligt ”Trappan-modellen” och har som mål att erbjuda samtal till alla barn. En annan kommun (Sölvesborg) hänvisar till öppenvårdsverksamheten Regnbågen. Denna verksamhet har inte barn, vars mödrar utsätts för våld, som särskild målgrupp.

I Ronneby har personalen genomgått särskild utbildning för att kunna möta barnen till våldsutsatta kvinnor.

Familjerätt

Tre av kommunerna svarar nej på frågan om det förekommer parsamtal i ärenden där mannen utsatt kvinnan för våld. En kommun svarar att man genomför detta om ”kvinnan vill ha samarbetsamtal trots att våld förekommit”. En kommun svarar ja ”där båda föräldrarna önskar detta och vi kan erbjuda detta på ett tryggt sätt.”

Tre kommuner anger att de undersöker eventuell förekomst av hot eller våld mellan parterna innan samarbetsamtal påbörjas. Innan samarbetsamtalen påbörjas genomförs enskilda samtal per telefon eller vid besök och man ställer då frågor om det förekommer/förekommit hot eller våld mellan parterna.

En kommun uppger att de inte undersöker eventuell förekomst av hot eller våld mellan parterna innan samarbetsamtal påbörjas och svarar samtidigt nej på frågan om det förekommer parsamtal i ärenden där mannen utsatt kvinnan för våld.

När det gäller socialtjänstens policy avseende faderns umgänge med barnen i de ärenden där fadern utsatt modern för våld framhålls att umgänget

utformas med utgångspunkt från barnets bästa och med det skydd som behövs för barnet. En kommun anger att barnets behov av skydd konkret kan betyda att barnet inte träffar den misshandlande föräldern under en period eller att kontaktperson är med vid överlämnande och umgänge. Det har också hänt att överlämnande och umgänge skett på en institution. En kommun hänvisar till tingsrättsbeslut som medför att kontaktperson är med vid umgänget.

Utbildning

Fyra kommuner uppger att socialtjänsten har tillräcklig kunskap för att kunna stödja våldsutsatta kvinnor.

Personalen har deltagit i olika utbildningsdagar bl.a. dagar anordnade av Länsstyrelsen avseende betänkandet *Slag i luften* och en föreläsning med forskaren Maria Eriksson *I skuggan av pappa – familjerättens hantering av våldsamma fäder*. Personal från socialtjänsten har också deltagit i de olika utbildningar som Länsstyrelsen arrangerat när det gäller hedersrelaterat våld.

En kommun har gjort studieresa till Kriscentrum för kvinnor i Malmö. Ett omfattande utbildningsprogram med Socialstyrelsens utbildningsmaterial *Våldsutsatta kvinnor - Ett utbildningsmaterial för socialtjänsten* som utgångspunkt har genomförts för all personal inom IFO i en kommun. Utbildningen har bedrivits i form av studiecirkel och föreläsningar.

Tre kommuner anser att det finns tillräcklig kunskap för att socialtjänsten ska kunna erbjuda hjälp till barn vars mödrar utsätts för våld. De andra två kommunerna svara nej på denna fråga.

Samtliga kommuner framhåller att det finns behov av mer utbildning. Genusperspektivet, hur barnen påverkas och forskningsresultat är områden som lyfts fram. Någon kommun anger att kunskaperna behöver fyllas på. En annan kommun efterlyser mer specifik kunskap inom området. Det finns också önskemål om gemensam utbildning med samverkanspartners för en gemensam syn.

Samverkan

I samtliga kommuner finns etablerad samverkansgrupp med andra myndigheter/organisationer vad gäller arbetet med kvinnor som utsätts för våld. Grupperna träffas regelbundet 3 – 5 gånger per år. Samtliga kommuner anger att förutom IFO ingår kvinnojour, polis och sjukvård (primärvård, akuten, vuxenpsykiatri) i grupperna. Frivården är med i vissa grupper. I en kommun ingår företrädare för kyrkan och gymnasieskolan.

Som positiva faktorer i samverkan anges personkännedom, kontaktnät, diskussionsforum och möjlighet att ta upp sådant som inte fungerar.

Som negativa faktorer framförs att det varit svårt att få med representanter från BVC, polis och åklagare. Det framkommer också att det i någon samverkansgrupp inte alltid är konstruktiv kritik som framförs och att det

finns en viss passivitet i gruppen. En kommun menar att det är svårt att få till stånd ett mer strukturerat samarbete och att det saknas diskussioner och metoder hur man ska kunna samverka bättre.

Två kommuner uppger att det finns behov av ytterligare samverkan. I den ena är medlemmarna i samverkansgruppen ganska nya för varandra. De behöver ”trimmas” ihop. Kontinuiteten behöver bli bättre. Den andra kommunen menar att ytterligare samverkan behövs med de myndigheter (t.ex.. polis, åklagare) som inte är representerade i samverkansgruppen.

Socialtjänstens representant i samverkansgruppen utses enligt enkätsvaren utifrån ”uttalat intresse”. Två av fem kommuner anger också en organisatorisk representation genom att varje enhet/funktion ska vara representerad i grupperna. Två andra kommuner anger att det ingår i befattningen att vara socialtjänstens representant i samverkansgruppen.

Kvinnojour

I samtliga kommuner i Blekinge finns kvinnojour. Det finns också ett etablerat samarbete mellan socialtjänsten och kvinnojouren i alla kommuner.

I tabellen nedan framgår vilket ekonomiskt stöd kommunerna beviljat kvinnojourerna de två senaste åren.

Kommun	År 2004	År 2005
Karlskrona	250 00	450 000
Ronneby	88 674	88 674
Karlshamn	30 – 50 000	30 – 50 000
Sölvesborg	101 594	108 736
Olofström	63 000	100 000

Karlskrona kommun och kvinnojouren i kommunen har ett samverkansprojekt på tre år som innebär ett utökat ekonomiskt stöd till kvinnojouren för att de ska finnas tillgängliga och kunna ge stöd åt misshandlade kvinnor. I budgetförslaget för 2006 har Karlskrona kommun avsatt 10 kronor/kommuninnevånare dvs ca 600 000 kronor för stöd till kvinnojourens arbete i kommunen.

Karlshamns kommun betalar utöver den i tabellen angivna summa även hyra för kvinnojourens lägenhet och kostnaden för deras telefon.

Utöver den samverkan som finns inom samverkansgrupperna anger också ett par kommuner att det förekommer samverkan i enskilda ärenden och att man samverkar när det finns behov.

Mansjour

En av länets kommuner anger att det finns en mansjour i kommunen som är gemensam med Kronoberg. Kommunen har dock inte något etablerat samarbete med mansjouren.

En kommun uppger att det finns planer på att en mansjour ska etableras.

Insatser av förebyggande karaktär

En av kommunerna svarar i enkäten att man har genomfört insatser av mer förebyggande karaktär. Fältsekreterarna i kommunen har i sin verksamhet ständiga teman med ungdomar ute i skolorna.

I samverkansprojektet med kvinnojouren i Karlskrona ingår att kvinnojouren ska informera om våld mot kvinnor på gymnasieskolan.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis kan Länsstyrelsen konstatera att det pågår en utveckling i länet när det gäller socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld och deras barn. Det finns en uttalad vilja och goda ambitioner att ge adekvat stöd till dessa kvinnor och också till deras barn. Trots detta visar tillsynen att insatserna ofta är av traditionell karaktär och det finns i länet få verksamheter som speciellt vänder sig till våldsutsatta kvinnor och deras barn. Det är endast en kommun som utnyttjat möjligheten att genom Länsstyrelsen söka statsbidrag till verksamhet för barn i familjer där det förekommer våld. Ytterligare en kommun har erhållit pengar för kunskapsutveckling om barn som blivit vittne till våld.

Länsstyrelsen vill särskilt framhålla följande goda initiativ i kommunerna

- Treårigt projekt i Karlskrona i samverkan med kvinnojouren, där barnens situation särskilt uppmärksammas och alla barn erbjuds samtal
- Satsningen på kunskapsutveckling i Ronneby kommun och framtagandet av en metodpärm
- Arbetet med kommunala handlingsplaner i Sölvesborg och Olofström, vilka har sin utgångspunkt i politiska beslut.
- Att man i Karlshamn valt att utse särskilda handläggare som i första hand ska ta emot de kvinnor som utsatts för våld.

Det är Länsstyrelsens förhoppning att dessa initiativ kan stimulera andra.

Härutöver kan länsstyrelsen konstatera att

- Ärenden vad gäller kvinnor som utsätts för våld har hög prioritet inom socialtjänsten och kvinnorna erbjuds besökstid samma dag som ärendet initieras.

- Att våldsutsatta kvinnor i Blekinges kommuner utan onödigt dröjsmål kan erbjudas bostad om så behövs
- Att det i samtliga kommuner finns samverkansgrupp
- Att de kommuner som ännu inte har någon handlingsplan är på gång att anta en sådan.
- Att familjerätten i flera kommuner systematiskt frågar om det förekommit hot eller våld i relationen innan man påbörjar samarbetsamtal.
- Att två av länets kommuner (direkt eller indirekt genom stöd till kvinnojouren) arbetar förebyggande med information om våld ute på skolorna

Men länsstyrelsen kan även konstatera följande förbättringsområden

- Det är värdefullt att all personal inom socialtjänsten har en grundläggande kunskap om mekanismerna bakom våld mot kvinnor och bemötande av kvinnor som utsätts för våld. Ärendena initieras som regel inte genom att kvinnan söker stöd för att hon blivit slagen utan av helt andra skäl t.ex. ekonomiska svårigheter eller oro för barnen. Varje kommun bör därför på ett mer systematiskt sätt kartlägga behovet av utbildningsinsatser inom området och kontinuerligt erbjuda fortbildning vad gäller våldsutsatta kvinnor och deras barn.
- Det behövs också specifika fördjupade kunskaper hos särskilt utsedda befattningshavare, vilka har kvinnovåldsfrågor som sitt särskilda ansvarsområde.
- Socialtjänsten vet idag inget om problemets omfattning. Man vet inte hur många misshandlade kvinnor man årligen har kontakt med. Någon form av statistik är nödvändig för att socialtjänsten ska kunna planera för hjälpinsatser till våldsutsatta kvinnor och deras barn.
- Att samtliga kommuner i länet ytterligare uppmärksammar barnen till våldsutsatta kvinnor utifrån den speciella problematik som det innebär att ha sett sin mamma bli slagen.
- Att socialtjänsten i varje kommun systematiskt följer upp, dokumenterar och utvärderar sina insatser till våldsutsatta kvinnor och deras barn .
- Socialtjänstens representanter i samverkansgruppen bör inte utses utifrån intresse utan bör ha sin utgångspunkt i organisation och befattningsbeskrivningar. Detta för att skapa kontinuitet och tydlighet vad gäller ansvar.

- Att familjerätten i samtliga kommuner i länet inför rutiner för att klarlägga förekomsten av hot eller våld innan man påbörjar samarbetsamtal.
- Särskild uppmärksamhet behöver också ägnas åt de kvinnor med missbruksproblem som utsätts för misshandel. Samma sak gäller kvinnor med funktionshinder som utsätts för misshandel.
- Att socialtjänsten i Blekinges kommuner tydligt uttalar sitt ansvar. Det är socialtjänsten som har det övergripande ansvaret för att ge stöd till våldsutsatta kvinnor. (Förslag finns om att ”bör” i SoL kap 5 § 11 ändras till ”skall”.) Detta ansvar kan aldrig föras över på kvinnojourerna. Kvinnojourerna är ideella verksamheter som ska vara ett komplement till och inte en ersättning för socialtjänstens insatser.
- Att länets kommuner i samverkan och tillsammans med andra berörda myndigheter och organisationer utreder behovet av ett gemensamt kriscentrum för våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Från flertalet kommuner har framförts att det skulle vara värdefullt om det i länet fanns en regional samverkansgrupp med ansvar för samordning och övergripande frågor t.ex. utbildning. Det är Länsstyrelsens ambition att ta initiativ till att en sådan övergripande regional samverkansgrupp bildas.